

Franjo Carev

SPOMEN-KUĆA SVETOGA PETRA U KAFARNAUMU

Grad utjehe

Grad *Kafarnaum* (Kefar + nahum = grad utjehe; arapski *Talhum*) je dobro poznato mjesto iz evanđeoskih izvještaja. Uz Nazaret, Isusu je bilo najdraže prebivalište. Tu je pozvao prve učenike (Mt 14,18-22 i usp. mjesta), tu je ozdravio opsjednuta čovjeka (Mk 1,21-28), Petrovu punicu (Mk 8,14-15), uzeta čovjeka (Mt 9,2-8) i stotnikova slugu (Mt 8,5-13 i usp. mjesta). U sinagogi toga grada nastupa više puta. Upravo je tu sebe nazvao "kruhom koji silazi s neba" (Iv 6,26-59). Na tom mjestu plaća porez za Jeruzalemski hram (Mt 17,24-27). U Kafarnaum je dolazila i Isusova majka Marija (Iv 2,12 i usp. mjesta). Tu su se zbila i druga čudesa, npr. izliječenje žene koja je bolovala od krvotoka, uskrišenje Jairove kćerke (Mk 5,21-43), izliječenje čovjeka s usahlom rukom (Mk 3,1-6).

Kafarnaum leži uz Galilejsko jezero 210 m ispod površine mora udaljen 16 km od Tiberijade, 3 km od Tabghe, 5 km od Gornjeg Jordana. Staro mjesto Kafarnaum bilo je napušteno negdje do konca prvog tisućljeća a neke obitelji iz plemena Semekyeh tu su prebivale sve do izraelsko - arapskog rata 1948. godine. Danas dvije trećine ruševina Kafarnauma pripadaju franjevcima Kustodije Svete zemlje a ostatak na istočnoj strani pripada grčko-pravoslavnom patrijarhatu.

Petrova kuća slika Crkve

Evandelist Marko u 3. poglavlju ističe eklezijalno značenje Petrove kuće u Kafarnaumu. U Kafarnaumu se, naime, polagano ocrtavaju obrisi prvotne Crkve. Isus je poučavao mnoštvo u prisposodobama a s učenicima je razgovarao povjerljivije: "Vama je saopćena tajna - kraljevstvo Božje, a svima ostalima prispjeva u usporedbama" (Mk 4,11). Dok je oko Isusa bilo mnoštvo naroda, netko ga je upozorio da su tu njegova majka i braća. Tada je Isus izrekao značajne riječi "pogledavši one što su sjedili u krugu oko njega: 'Evo moje majke i moje braće. Tko god vrši volju Božju, on mi je brat, sestra i majka'" (Mk 3,35).

Razlikovanje onih koji su unutra (tj. onih koji sjede do Isusovih nogu da ga slušaju) i onih izvana, pokazuju zidovi Petrove kuće. Najbliži su gosti Petrove kuće, uz članove obitelji, članovi Očeve obitelji.

Kafarnaum 1894. g. kada je napuljski franjevac Giuseppe Baldi kupio teren s ruševinama kuće sv. Petra koja je bila i kuća mjesne crkve.

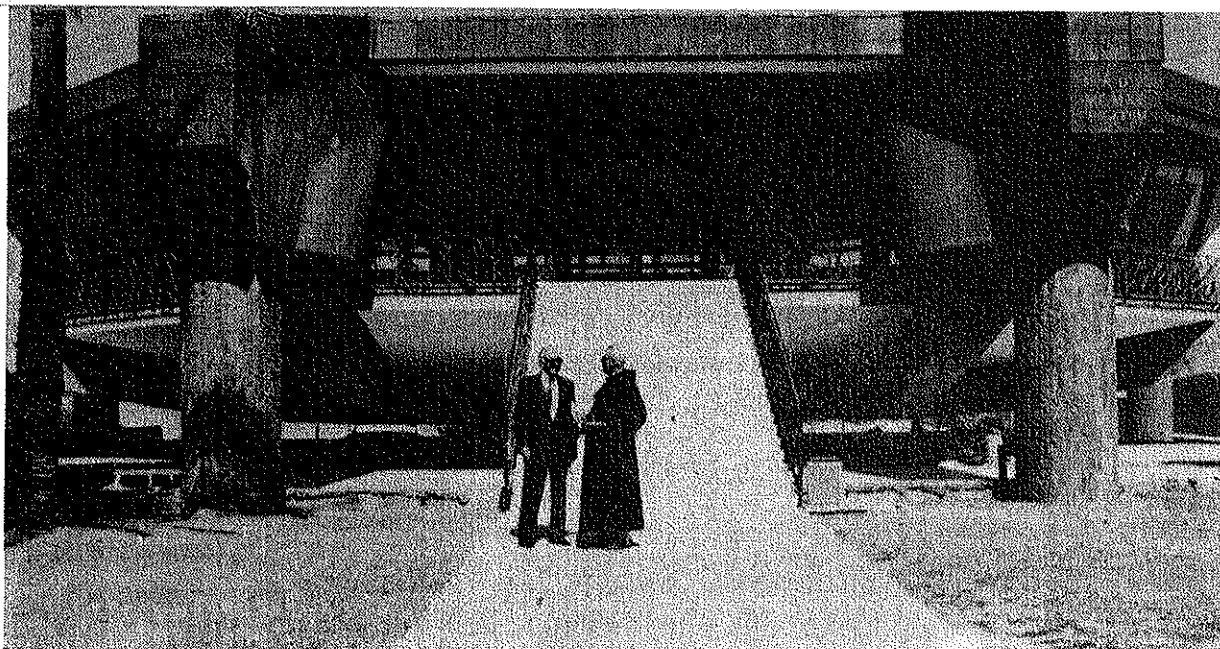
Arheološka istraživanja

Nakon posjeta ostacima starog Kafarnauma 1838, američki učenjak E. Robinson bilježi: "Čitavo je mjesto pustošno i tužno. Tek poneki Arapi razapeše šatore i sagradiše nekakve kolibe među ruševinama koje im služe za ostavu." Nedaleko od obale Robinson je zapazio "srušene ostatke jedne zgrade koja po opremi, izradi i ukrasima nadilazi sve ono što sam dosada vidio u Palestini". Za vrijeme drugoga posjeta tom lokalitetu, Robinson je u ruševinama te kuće s prvom identificirao sinagogu.

Tu je sinagogu 1866. g. istraživao engleski arheolog C.W. Wilson ali nije uspio otkriti potpuni nacrt same zgrade. Kasnije je isti istraživač opisao dva monumentalna groba od kojih se jedan još vidi nekih 200 m sjeverno od spomenute sinagoge.

Ostaci u sigurnim rukama

Koncem prošloga stoljeća ostaci sinagoge su bili jako oštećeni od mjesnih Beduina i stanovnika Tiberijade. Žalosno razaranje, koje s bolju u srcu bilježi francuski putnik Guerin 1880. godine, nastavljeno je sve do 1894. Te godine p. Giuseppe Baldi, ofm, kupuje ruševine sinagoge i široki areal staroga Kafarnau-

Nad ostacima kuće sv. Petra danas je izgrađen velebni memorijal sv. Petra.

ma od tamošnjih Beduina. Franjevci su to svoje vlasništvo odmah zaštitili kamenim zidom. Ostaci sinagoge su brižno prekriveni zemljom da se zaštite od svakoga mogućeg vandalizma.

Godine 1905. Kohl i Watzinger iz Deutsche Orient-Gesellschaft dobivaju dozvolu od vlasnika franjevacu da mogu nastaviti iskapanje sinagoge. Čišćenje impozantne građevine nastavljeno je i daljnjih godina. Radove je od 1905. do 1915. vodio F. Wendelin von Menden, ofm, koji je iskopao i jedan dio staroga sela. Tom prigodom počinju i radovi na otkrivanju oktogonalne crkve.

Godine 1921. p. *Gaudenzio Orfali*, ofm, iz Nazareta kratkotrajno rukovodi iskapanja. Djelomično je otkopao oktogonalnu crkvu i izveo na vidjelo nivô arapskoga grada u području između sinagoge i oktogonalne crkve. Tom mladom franjevcu dugujemo i restauraciju sinagoge. Nakon Orfalijeve smrti 1926. g. nisu vršena značajnija iskapanja u Kafarnaumu kroz 40 godina.

Senzacionalno otkriće

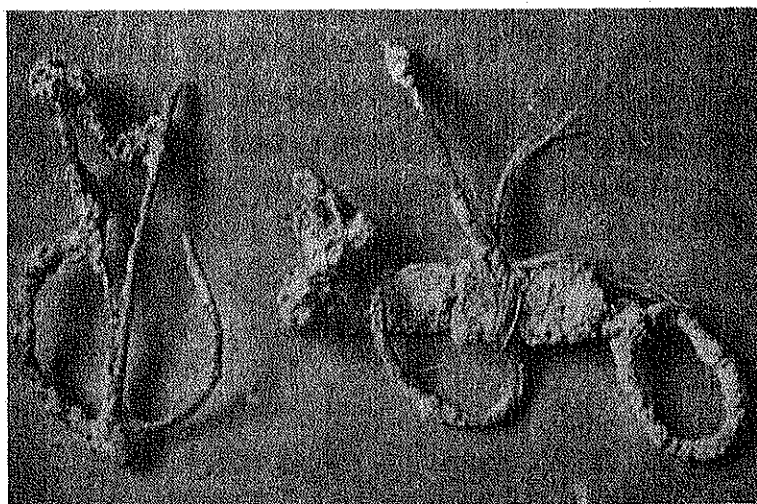
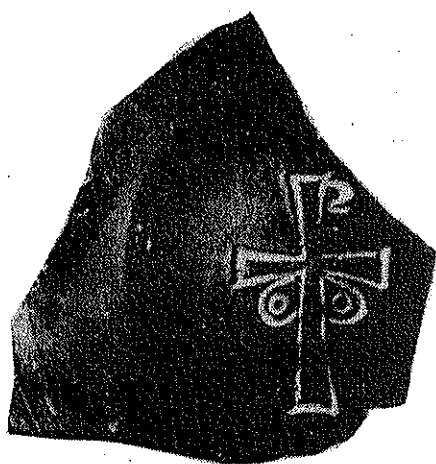
Od 1968. godine, dinamični franjevci-arheolozi *Virgilio Corbo* i *Stanislao Loffreda* skoro neprekidno rade na otkrivanju Kafarnauma. Radovi su usmjereni prije svega na dvije javne zgrade u mjestu, tj. oktogonalnu crkvu i sinagogu. Njihov zanos i naponi okruniše senzacionalna otkrića kuće sv. Petra i mjesne sinagoge koju je u 1. st. sagradio stotnik Kornelije. Uz ta dva glavna otkrića, izišao je

na vidjelo i veliki dio staroga mjesta. Time je objašnjena duga povijest mjesta. P. Corbo je nastavio radove na rekonstrukciji sinagoge i uređenju zemljišta u vlasništvu franjevaca kako bi se udovoljilo željama brojnih hodočasnika i turista. U međuvremenu je dr. V. Tzaferis vršio nekoliko iskapanja (1978.-1984.) u organizaciji Grčke pravoslavne crkve.

Kad je dignut mozaik u oktogonalnoj crkvi, arheolozi su naišli na tri sloja: na prvom sloju se nalazila kuća iz 2. st. prije Krista a bila je u uporabi do 4. st. poslije Krista; drugi je sloj krio "domus Ecclesiae" tj. kuću bogoslužnih sastanaka prvih kršćana; u trećem sloju je pronađena oktogonalna crkva iz 5. stoljeća.

Kuća sv. Petra i kuća mjesne Crkve u Kafarnaumu

Petrova se kuća nalazila nedaleko od jezera. Istočno od nje je prolazio glavni put kroz mjesto (cardo maximus). Njegova kuća je nosila na sebi obilježja ostalih kuća s malim pokrivenim sobama koje se tiskaju oko nepokrivenog atrija. Naravno je da je glavna pažnja arheologa bila usmjerena prema Petrovoj kući. Na njoj su pronašli nekoliko različitih slojeva počevši od kasnog helenističkog doba. Od druge polovice II. st. prije Krista do sredine 1. st. poslije Krista redaju se slojevi zemlje pomiješane s kućnom keramikom. Tu su pronađeni ulomci žarâ, tave, zdjelice, svjećice, lucerne ... Nad tim najstarijim slojevima otkriveno je nešto izuzetno. Na prostoru od oko 12 m² otkriven je pod složen od najmanje šest nivoa bijele žbuke položenih jedan nad drugim. Pronađeni su i ulomci obojene žbuke koja je zacijelo ukrašavala zidove sobe. Primijećeno je da tu nema domaće keramike. Spomenemo li činjenicu da u čitavom selu Kafarnaumu, koji je velikim dijelom

U ruševinama kuće sv. Petra pronađeni su mnogobrojni zanimljivi predmeti: udice, svjetiljke, križevi, novčići...

Ostaci oktogonalne crkve iz 5. stoljeća nad kojima je izgrađena spomen-kuća sv. Petra

već otkopan, to je jedina soba sa žbukom na zidovima i na podu. Sve nas to navodi na zaključak da je Petrova kuća, časna soba, već u drugoj polovici 1. st. bila upotrebljavana kao mjesto sastanka mjesne kršćanske zajednice, tzv. "domus Ecclesiae".

Mjesto Kafarnaum je bilo neprekidno nastavano, ali su se koncem 4. st. dogodile velike promjene u urbanističkom planu mjesta. Čitava četvrt oko Petrove kuće bila je opasana zidom i izolirana od ostalog dijela mjesta. Tako je nastao "sveti otok" promjera 112,25 metara. U taj otok se ulazilo kroz dvojna vrata koja su se otvarala prema sjevero-zapadu, odnosno prema jugoistoku.

Te su promjene bile uzrok rušenja nekih kuća i lokalizacija cjeline nad časnom sobom, koja je također doživjela preinake. Dobila je novi pod i novi krov.

Jednim lukom u smjeru sjever-jug unutarnji prostor je bio podijeljen na dva dijela. Sjeverni zid je rekonstruiran a ostala tri su ostala nauzgor. Na istočnoj je strani otkriven atrij četverokutnog oblika. Nova sistematizacija toga građevinskog kompleksa, a pogotovo trodjelna struktura s atrijem prema istoku i žarišna točka prema zapadu i ogradni zid kao pojas, daju mjestu tipični značaj bogoštovnih zgrada onoga vremena. Sa strogo arheoloških polazišta, ta "domus Ecclesiae" iz 4. stoljeća, smatra se veoma važnim otkrićem.

Potvrde u zapisima hodočasnika

O preinaci Petrove kuće u "kuću Crkve" imamo dragocjeno svjedočanstvo s kraja 4. i početka 4. stoljeća koje je zabilježila glasovita hodočasnica Eterija: "U Kafarnaumu je kuća poglavice apostola (Petra) pretvorena u crkvu, no njezini zidovi ostadoše neizmijenjeni."

Arheološka iskapanja su potvrdila točnost i vjernost Eterijina opisa. Obilati ostaci žbuke s brojnim grafitima hodočasnika na grčkom, aramejskom, sirsom i latinskom jeziku, koji zazivaju "Gospodina Isusa Krista" i Petra, liturgijske formule i dekorativni motivi s križevima, potvrđuju da su mjesto posjećivali i posebno častili mnogi kršćani.

U drugoj polovici 5. stoljeća čitav je "sveti otok" ostao zatrpan pod crkvom oktogonalnog plana koja je djelo bizantinaca. Oni su to zacijelo učinili da bi sačuvali spomen na Petrovu kuću. Zanimljivo je, da je središnji oktogon postavljen upravo nad časnom sobom.

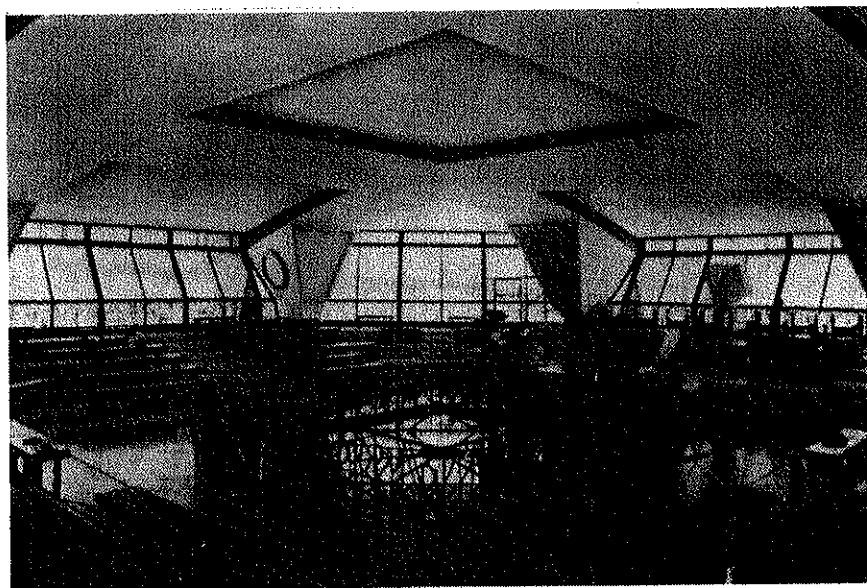
Bezimeni hodočasnik iz 5. stoljeća rodом iz grada Piacenza posjetio je Kafarnaum oko 560. godine. On spominje opisanu preinaku ovako: "Zatim dođosmo u Kafarnaum u kuću sv. Petra koja je sada bazilika."

Gradnja i posveta spomen-kuće sv. Petra

Značajnija preobrazba starog Kafarnauma započela je prije jednog stoljeća kad su to mjesto kupili, i tako sačuvali za kršćanski svijet, franjevci Kustodije Svete zemlje. Oni su se pobrinuli da se na ruševinama podigne memorijal, spomen-kuća, sv. Petra. Time se žele sačuvati časne ruševine mjesta gdje je Petar ugošćavao Učitelja iz Nazareta. Istovremeno se brojnim kršćanskim hodočasnima koji posjećuju Kafarnaum omogućava slaviti Euharistiju u Petrovoj kući, na mjestu gdje je Isus rekao: "Ja sam kruh koji je s neba sišao!" (Iv 6,41).

Memorijal sv. Petra je djelo uvaženog arhitekta *Ilda Avetta*, koji je svoju karijeru započeo u školi majstora G. Muzio, arhitekta crkve Naviještenja Marijina.

Petrov memorijal je doduše znatno manji, ali nije manje značajan. Avetta je angažiran 1970. g. da napravi nacrt Memorijala sv. Petra. Građevina je trebala zaštititi "sveti otok", s površinom od 1600 m², od sunčeve žege i nevremena. K tom prvotnom cilju nadodaje se i drugi: Omogućiti prihvaćanja hodočasnika koji se sastaju za obavljanje pobožnosti i liturgijskih slavlja. Treći je cilj bio omogućiti hodočasniciima i turistima vidjeti iskopine a da ih ne oštećuju. Kroz razdoblje od 20 godina projekt je pet puta mijenjan. Memorijal je trebalo zgodno ubaciti u prostor udaljen nekoliko desetaka metara od sinagoge i od obale jezera. Uz Kustodiju Svete zemlje, brigu o izradi Memorijala vodili su Papinska komisija za svetu umjetnost, UNESCO i izraelske vlasti. Za konačnu izvedbu bilo je potrebno angažirati brojne inženjere između kojih ističemo: Cesare Pacci kao koordinator građevinskih poslova i Anis Srouji kao direktor izvođenja radova.

*Unutrašnjost memori-
jala sv. Petra . Kroz
stakleni pod vide se
arheološki ostaci ok-
togonalne crkve iz 5.
stoljeća.*

San pape Pavla VI.

Ovim pothvatom je ispunjena želja blagopokojnog pape Pavla VI. koji je prigodom posjeta Kafarnaumu 5. siječnja 1964. rekao franjevcima: "Trebalo bi nešto prikladno učiniti i u Kafarnaumu u spomen sv. Petra."

Sličnu je želju izrazio i papa Ivan XXIII. koji je prigodom posjeta Nazaretu, dok je još bio patrijarh u Veneciji, stavio na srce franjevcima: "Bilo bi poželjno da mjesto utjelovljenja Sina Božjega ima prikladniji hram od ovoga što je sada u Nazaretu.." I molba mu je uslišana. Bazilika Navještenja bi mogla stajati u najvećem velegradu Evrope i svijeta uopće.

Papa Pavao VI. ljubi kamen svetišta u Tabgi kod Kafarnauma. Za vrijeme hodočašća u Sv. Zemlju 5. siječnja 1964. zamolio je franjevce Kustodije Sv. Zemlje da "štogod poduzmu za Kafarnaum."

Posvetu memorijala sv. Petra je obavio kardinal Simon Lourdusamy, prefekt Kongregacije za istočne Crkve. Obredu su prisustvovali i latinski patrijarh Michel Sabbah, umirovljeni latinski patrijarh Giacomo Beltritti, pomoćni biskup za Galileju Hanna Kaldani kao i kustod Svete zemlje p. Carlo Cechitelli i general Franjevačkog reda John Vaughn. Bili su prisutni i predstavnici grčkopravoslavne, sirs-kopravoslavne, anglikanske i koptske Crkve. Posveta je obavljena 29. lipnja 1990. Tom prigodom je papa Ivan Pavao II. poslao posebno pismo kustodu Svete zemlje a mi ga ovdje donosimo u hrvatskom prijevodu.

PORUKA SVETOG OCA PAPE IVANA PAVLA II. U PRIGODI INAUGURACIJE MEMORIJALA SV. PETRA U KAFARNAUMU

Zar može postojati neki kršćanin čija duša i osjećaj nije prožet ugodnošću kad na njegovo uho dopre spomena vrijedno dično biblijsko ime Kafarnaum? Kako li su uistinu dirljive i radosne uspomene iz života Isusa Krista i likovi ljudi koji su u njemu živjeli!

Tko da bude stvarno tako zahvaćen ljubavlju kao nasljednik blaženoga Petra na ovoj svojoj rimskoj stolici, imajući pred očima skladnu sliku svetoga Ribara koji je prebivao u kući, predan poslu na Galilejskom moru, svakidašnjem obiteljskom drugovanju sa samim božanskim Učiteljem, živeći s drugim apostolima i službenicima malenog stada?

Zaista, ovaj je prastari grad u Galileji bio određen da bude na neki način polazište s kojeg je polazilo svako putovanje za spas i evangelizaciju Isusa i kojoj se vraćalo.

Nije ništa lakše shvatiti za tebe, mnogopoštovani Oče - a s tobom i za svu subraču Kustodije Svete zemlje, kako svesrdno, ovim pismom danas jedni drugima čestitamo sa zahvalnošću i ljubavlju, s poštovanjem i pohvalom. I gledamo više nego obično značenje ove godine blagdan sv. apostola Petra i Pavla, i na poseban način odobravamo sveti memorijal koji se na sami sretni dan na ovome mjestu prikladno posvećuje Poglavici apostola na istom mjestu gdje je on živio.

Poznavajući sve poduzete korake da se ostvari ovo svetište, moramo pohvaliti zdušnu i neprekidnu marljivost Kustodije Svete zemlje da izgradi izvrstan spomenik koji uvelike cijenimo i hvalimo. Danas se vide plodovi nastojanja i istraživanja na mjestima koja su vezana na sv. Petra; u ovoj građevini kao da su sjedinjeni i preneseni potomcima.

Važnost ovoga spomenika ne može izmaći ničijoj pažnji; on jača vjeru i prosvjetljuje buduću pobožnost bezbrojnih ljudi.

Nadamo se - a dao Bog da tako i bude! - da će oni koji budu dolazili k vama štovati ne samo staro mjesto u kojem je Petar stanovao već- također u pameti prebirati izravno iskustvo svih evanđeoskih događaja te izraze i djela božanskog Spasitelja što ih doživlje u pamet Sveti stanovnik svetoga mjesta.

Stojeći na rimskoj apostolskoj stolici, mislim na Vas kao na uzorne čuvarke prve i prave stolice blaženoga Petra. Prostorom malko udaljeni, no snagom vjere i bratstva sjedinjeni, slaviti ćemo dan 29. ovoga mjeseca istu posvetu značajne i pohvalne građevine svetoga memorijala.

U isto vrijeme molimo vrućom željom neka nebo udijeli da - kako zastalno i predviđamo - između mjesta Svete zemlje glasovitih i plodnih po Božjim milostima, Petrova kuća dobije potrebnu i odličnu čast.

Tako uljepšan evanđeoskom uspomenom i dostojanstvom Petrova svetišta, Kafarnaum uvijek ponovno potiče obnovu duhova i uspješno ih podržava bogatom hranom Svetoga pisma.

Svoj apostolski blagoslov upravljamo tebi, mnogopoštovani Oče, i svim suradnicima plodnog i važnog djela - teškog i upornog djela - Kustodije Svete zemlje, dokaz koji izvire iz našega priznanja zbog dovršenja svete zgrade memorijala u Kafarnaumu. Neka on bude zalog nebeske pomoći potrebne za uspjeh vašega apostolata i svjedočanstvo naše čvrste želje i nakane.

U Vatikanu, 4. lipnja 1990. dvanaeste godine našega pontifikata.

Ivan Pavao II.

